

Moldova Incluzivă

Priorități de reformă pentru respectarea drepturilor omului,
reducerea inegalităților și sporirea incluziunii
în Republica Moldova 2021-2025

Propus de:

Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare (CPD)

Consiliul Național al Tineretului din Moldova (CNTM)

Alianța Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități din Republica Moldova (AOPD)

Platforma pentru Îmbătrânire Activă

Coaliția Vocea Romilor (CVR)

PIAȚA MUNCII

Inegalitățile pe piața muncii continuă să fie semnificative. (i) În 2020 rata de ocupare a femeilor a fost de 35%, comparativ cu cea a bărbaților de 43,1%. Cu referire la ponderea femeilor cu copii până la 6 ani, care sunt încadrate în câmpul muncii, în 2019 aceasta era de 39,4%, comparativ cu 60.4% pentru bărbații cu același statut. **(ii)** Decalajul între salariul mediu al femeilor și bărbaților crește constant, actualmente constituind 14,1%. În termeni monetari, pierderea financiară anuală a femeilor a atins valoarea de 17 079 MDL în 2020. **(iii)** Moldova are încă o rată sporită NEET în rândul tinerilor cu vârsta cuprinsă între 15 - 29 de ani. Conform datelor BNS, în 2020, rata NEET a tinerilor cu vârsta cuprinsă între 15 și 29 de ani a fost estimată la 26%, în regiunea de Sud a Moldovei procentul dat fiind cel mai mare - 32,8%. **(iv)** Rata de ocupare a persoanelor cu dizabilități este de două ori mai mică comparativ cu cea a persoanelor fără dizabilități. În timp ce rata de ocupare a persoanelor fără dizabilitate a fost de 43,9%, în rândul persoanelor cu dizabilități aceasta a constituit doar 16,5%. **(v)** Deși unele politici ale Guvernului țintest spre oferirea condițiilor optime pentru angajați de a se menține în câmpul muncii cât mai mult timp (după dorință și necesitate), în 2019 [Consiliul de Egalitate](#) a constatat că cele mai multe plângeri în câmpul muncii au venit de la persoane în etate, acestea fiind afectate de cauze privind discriminarea în bază de statut de pensionar pentru limită de vârstă și pe criteriu de vârstă.

SOLICITĂM:

1. Extinderea serviciilor de creșă, atât de tip public, cât și cele finanțate și susținute de angajatori. Insuficiența acestor servicii reprezintă o barieră semnificativă pentru părinți în contextul reconcilierii vieții profesionale și cea de familie.

2. Reformarea concediului de îngrijire a copilului din perspectiva flexibilității de utilizare. Aceasta ar presupune trei modificări de bază: (i) utilizarea concediului în mod fragmentar de către ambii părinți de mai multe ori (de ex: 6 luni mama, apoi 2 luni tata, apoi 3 luni mama etc.); (ii) posibilitatea ca ambii părinți să utilizeze concomitent concediul de îngrijire a copilului; (iii) introducerea suplimentului pentru echitate - 2 luni de concediu în plus pentru părinții care împart concediul 60%/40%; (iv) stimularea taților pentru a beneficia de concediul parental. Totodată, indemnizația pentru îngrijirea copilului urmează să fie automat indexată la rata anuală a inflației.

3. Introducerea în cadrul legal a modalităților de asigurare a aranjamentelor flexibile de muncă prin: (i) asigurarea accesului la program flexibil de muncă tuturor salariaților; (ii) introducerea în cadrul legal a modalităților de asigurare a aranjamentelor flexibile de muncă; (iii) dezvoltarea prevederilor care reglementează obligațiile angajatorilor cu privire la aranjamentele flexibile de muncă, (iv) definitivarea conceptului de locuri prietenoase în câmpul muncii, testarea și punerea în practică al acestuia ([inițiat de MSMPS în 2019](#)).

4. Transpunerea aquis-ului și practicilor comunitare în ceea ce privește reducerea discrepanțelor salariale. Acest lucru presupune: (i) introducerea în cadrul legal național a definițiilor muncii egale și a muncii de valoare egală; (ii) introducerea măsurilor de sporire a transparenței în sistemul de salarizare; (iii) eliminarea prevederilor legislative discriminatorii și (iv) introducerea mandatului clar pentru instituțiile de egalitate în prevenirea discriminării în domeniul remunerării.

5. Revizuirea cadrului legislativ național, privind hărțuirea sexuală la locul de muncă, prin completarea unor acte legislative și anume: (i) reglementarea unui mecanism de protecție împotriva hărțuirii sexuale; (ii) divizarea clară a atribuțiilor responsabililor de constatare și examinare a faptei de hărțuire; (iii) completarea legislației cu clasificarea clară a actelor de hărțuire sexuală după severitatea cazului; (iv) instituționalizarea unui mecanism eficient de verificare și sancționare a angajatorului/angajatoarei care nu respectă obligația de prevenire a hărțuirii sexuale la locul de muncă; (v) responsabilizarea instituțiilor de învățământ de toate nivelele să adopte proceduri interne de combatere a hărțuirii sexuale; (vi) ajustarea cadrul legal specific fenomenului abordat în concordanță cu legislația internațională.

6. Alocarea a cel puțin 0,5% din PIB pentru măsuri active de ocupare a forței de muncă, inclusiv pentru grupurile vulnerabile. În 2018, Parlamentul a aprobat o nouă lege cu privire la ocuparea forței de muncă, elaborată în baza celor mai bune practici de activizare a grupurilor vulnerabile pe piața muncii. Pentru ca aceste măsuri să fie puse în practică într-un mod consistent și calitativ, autoritățile trebuie să asigure o finanțare de cel puțin 0,5% din PIB (media țărilor OECD).

7. Accesibilizarea locurilor de muncă pentru persoanele cu necesități speciale. Menționăm că Moldova dispune de un cadru legal ce prevede măsuri de susținere a angajatorilor în procesul de adaptare rezonabilă a spațiului de muncă și care descrie metodologic programele de subvenționare în acest scop. Totuși, ponderea mică a persoanelor cu dizabilități ce sunt încadrate în câmpul muncii determina necesitatea de a vedea și îmbunătăți condițiile date. În acest scop, se recomandă: (i) creșterea numărului de personal care activează în subdiviziunile teritoriale de ocupare a forței de muncă, responsabil de implementarea programelor de subvenționare; (ii) sporirea resurselor financiare din bugetul public alocate pentru programele date și (iii) simplificarea și eficientizarea programului de subvenționare pentru încurajarea mai multor angajatori să accesibilizeze locurile de muncă în scopul sporirii nivelului de incluziune și integrare a persoanelor cu dizabilități pe piața muncii.

SĂNĂTATE

Inegalitățile în domeniul sănătății persistă. (i) Datele BNS pentru 2020 accentuează existența unei disparități de gen majore în ceea ce privește speranța de viață la naștere, femeile trăind, în medie, cu 8 ani mai mult decât bărbații (65,9 de ani pentru bărbați comparativ cu 73,9 de ani pentru femei). În 2020 durata medie a vieții la bărbați s-a micșorat comparativ cu anul precedent cu 0,9 ani, iar la femei – cu 1,2 ani. În ultimul an scăderea indicatorului se datorează în mare parte creșterii *ratei mortalității generale atât la bărbați, cât și la femei*, precum și a ratei mortalității infantile. Speranța de viață la vârste înaintate este un indicator care reflectă influența condițiilor de viață ale populației asupra numărului de ani pe care îi mai poate trăi o persoană și un reper important pentru ajustarea politicilor în domeniul pensiilor și a îngrijirii de lungă durată a persoanelor vârstnice. Astfel, pentru anul 2020, speranța de viață, în medie, pentru bărbați la vârsta de 60 de ani a fost de 14,1 ani, iar pentru femei la aceeași vârstă de 18,6 ani. Totodată, durata medie a vieții pentru bărbații care au atins în anul 2020 vârsta de 65 ani a constituit 11,3 ani, pentru femeile de aceeași vârstă – 14,9 ani. **(ii)** O pondere semnificativă a grupurilor vulnerabile nu se adresează la medic. Circa 48% din persoanele din gospodăriile cu persoane cu dizabilități nu s-au adresat la medic, chiar dacă au avut nevoie. În aceeași situație au fost și gospodăriile cu venituri reduse, vârstnicii și femeile. **(iii)** Datele [Organizației Mondiale a Sănătății](#), din 2019, arată că alcoolul este cel de-al treilea factor de risc pentru povara bolilor în țară și 10% din decese au fost cauzate de consumul produselor alcoolice, înregistrând un nivel de două ori mai mare decât media globală.

SOLICITĂM:

1. Implementarea celor mai bune practici ale OMS în scopul reducerii semnificative a consumului de alcool.

Acestea presupun: (i) reglementarea concretă a măsurilor anti-alcool, cum ar fi creșterea semnificativă a taxelor (între 25%-50%), interzicerea totală a publicității alcoolului, introducerea restricțiilor în vânzarea alcoolului (spre exemplu, interzicerea vânzării alcoolului în raza drumurilor naționale, benzinării, interzicerea vânzării de alcool în week-end și în perioada de noapte); (ii) alocarea resurselor de finanțare suplimentare pentru implementarea intervențiilor orientate spre desfășurarea serviciilor de prevenire și educare a tinerilor în vederea diminuării practicării consumului de alcool.

2. Asigurarea unui acces de 100% la serviciile de îngrijire sexual-reproductivă și contracepție. Rata de utilizare a contraceptivelor în rândul femeilor este de doar 31,6%. Serviciile de contracepție trebuie să devină o componentă principală a politicilor integrate în domeniul sănătății sexuale și reproductive. Compania Națională de Asigurări în Medicină trebuie să includă contraceptive moderne pe lista medicamentelor compensate. Totodată, până la finele anului 2022, toate instituțiile medicale, vor asigura condiții de acces la cabinetele unde sunt plasate fotoliile ginecologice pentru femei cu dizabilități locomotorii, precum și alte echipamente medicale de diagnosticare ale acestora.

3. Extinderea serviciilor medicale pentru persoanele din grupuri vulnerabile prin: (i) asigurarea persoanelor cu dizabilități și persoane în etate cu asistență medicală stomatologică gratuită în caz de urgență și probleme cronice dentare; (ii) includerea în pachetul compensat, în cazul îngrijirilor medicale la domiciliu, a unor consumabile (material pentru pansament, seringi, dozatoare pentru insulină, stome, scutece etc.) pentru persoanele în etate și cele cu dizabilități severe și boli incurabile, care necesită îngrijiri medicale la domiciliu; (iii) cel puțin dublarea resurselor financiare alocate pentru asigurarea condițiilor de accesibilitate la serviciilor medicale și balneo-sanatoriale în conformitate cu standardele naționale de construcții. [Studiul de evaluare a condițiilor de accesibilitate în trei raioane](#) Călărași, Cahul și Felești au arătat doar o singură clădire publică asigură condiții de accesibilitate.

4. Dezvoltarea serviciilor geriatrice, de îngrijire de lungă durată și paliative. Includerea serviciilor pentru condiții "geriatrice" ale persoanelor în Programul UNIC și cu acoperire în spectrul de servicii medicale, medicamente compensate etc. Definitivarea sistemului de servicii integrate, sociale și medicale, care să fie centrate pe necesitățile persoanei.

5. Extinderea programelor de dezvoltare a serviciilor comunitare de sănătate mintală, astfel încât rata de cuprindere a persoanelor în acestea să nu fie mai mică de 80% până la finele anului 2023, beneficiarii acestor programe fiind inclusiv și persoanele în etate.

6. Crearea Oficiilor de Sănătate în localitățile compact populate de romi. În conformitate cu prevederile Ordinului Ministerului Sănătății nr. 695/2010 „Cu privire la Asistența Medicală Primară în Republica Moldova” – instituțiile de asistență medicală primară se organizează în localitățile rurale, conform următoarele criterii: după locul de desfășurare a activității, după numărul populației deservite, după forma juridică de organizare, după complexitatea serviciilor medicale primare acordate. Oficiul de Sănătate se organizează în localitățile rurale cu populație până la 900 locuitori, majoritatea localităților preponderent populate de romi atestă un număr de până la 900 locuitori: de exemplu, satul Schinoasa (comuna Țibirica, raionul Călărași) – unde în prezent lipsește Oficiul de Sănătate.

7. Eliminarea practicilor anti-umane din cadrul regulatoriu de funcționare a Spitalelor Psihiatrice prin: (i) Reglementarea practicilor privind aplicarea măsurilor de imobilizare în Spitalele de Psihiatrie prin racordarea acestora la standardele CPT revizuite în 2017 - standarde privind mijloacele de imobilizare în instituțiile psihiatrice pentru adulți. În prezent sunt constatate aplicarea măsurilor de imobilizare fizică sau chimică contrar voinței pacienților, chiar în cazurile când legal persoanele sunt instituționalizate voluntar și fără a fi schimbat statutul în plasament „fără consimțământ”. Abuzurile și tratamentul inuman în aceste situații urmează a fi înlăturat și prevenit prin transpunerea standardului internațional. (ii) Reglementarea situațiilor de retragere verbală a consimțământului de plasare/tratare în Spitalele de Psihiatrie. Cadrul legal național nu reglementează expres situațiile de retragere verbală a consimțământului pentru tratament și plasare în instituțiile psihiatrice. Circumstanțe ce impun marginalizarea persoanelor cu dizabilități sau analfabete. (iii) Elaborarea și aprobarea Protocolului clinic de diagnostic și terapie în demențe, care să prevadă criteriile pentru diagnosticul diferitor tipuri de demență și tratamentul acestora.

EDUCAȚIE

Educația este încă un domeniu în care se atestă perpetuarea inechităților față de grupurile vulnerabile. (i) În 2019, procentul bărbaților cu vârste cuprinse între 18 și 24 de ani, care au abandonat educația, a fost de 22,6% față de 15,3% femei. **(ii)** Potrivit raportului Consiliului Europei din 2018, s-a estimat că 47% dintre copiii romi cu vârste cuprinse între 7 și 15 ani nu au fost înscriși la școală. Fetele rome sunt afectate în mod disproporționat, rezultând că doar 63% dintre femeile rome cu vârste cuprinse între 16 și 24 de ani au o educație, comparativ cu 99% dintre femeile ne-rome din această grupă de vârstă. **(iii)** În 2017-2018, din cei 209 de copii care abandonează școala (55 în clasele 1-4 și 154 în clasele 5-9), 41 erau romi. **(iv)** Comparativ cu anul de studii 2018-2019, în 2019-2020 numărul elevilor cu cerințe educaționale speciale și cu dizabilități s-a diminuat cu 4,2%. O treime din elevii cu cerințe educaționale speciale și cu dizabilități, cuprinși în învățământul general, erau fete (33,6% din total).

SOLICITĂM:

1. Crearea și finanțarea unui program ambițios la nivel național și local, până cel târziu la finele anului 2021, pentru recuperarea educațională a elevilor afectați de pandemie în procesul de studii. Fondul de recuperare va contribui inclusiv și la asigurarea tinerilor cu oportunități reduse din sistemul educațional cu calculatoare /tablete (cu titlu de împrumut sau donație) și acces la internet pentru fiecare, or care sunt din familie cu 2 și mai mulți copii care nu dispun de astfel de utilități (o necesitate în contextul pandemiei COVID-19 și învățământ de la distanță).

2. Asigurarea condițiilor de accesibilitate în toate instituțiile educaționale conform normativelor de construcții naționale, și asigurarea unui mecanism de evaluare a gradului de respectare condițiilor date.

3. Triplarea resurselor financiare pentru asigurarea condițiilor igienice în instituțiile educaționale de toate nivelurile, în special pentru zonele rurale: construirea blocurilor sanitare corespunzătoare în incinta instituțiilor de învățământ, asigurarea instituțiilor cu produse de igienă de primă necesitate: apă, săpun, hârtie de wc etc. Totodată dotarea instituțiilor de învățământ cu o „boxă de urgență” care să includă elementele necesare în perioada menstruației (absorbante, șervețele umede, lenjerie intimă etc.).

4. Adaptarea locului de studii la necesitățile părinților cu copii de vârstă preșcolară. Ca și în cazul recomandării privind extinderea serviciilor alternative de îngrijire a copiilor ce pot fi oferite de angajatori (recomandarea 1.1) se încurajează ca instituțiile educaționale să-și adapteze spațiile, astfel încât acestea să fie mai prietenoase părinților cu copii de vârstă preșcolară, care decid să se încadreze în muncă sau să continue studiile.

5. Adoptarea Strategiei privind educația adulților în contextul învățării pe tot parcursul vieții, pentru asigurarea implementării la nivel național a măsurilor pentru educația formală și non-formală a adulților.

6. Diversificare și extinderea serviciilor de suport în procesul incluziunii educaționale a copiilor cu diferite tipuri de dizabilități pentru a răspunde la nevoie acestor: (i) majorarea normei didactice a cadrului didactic de sprijin și a normativelor de asistență a copiilor cu dizabilități în vederea asigurării calității serviciilor educaționale; (ii) asigurarea instituțiilor educaționale cu servicii de asistență logopedică, psihologică, psihopedagogică în conformitate cu recomandările de suport pentru incluziune educațională a serviciului de asistență psihopedagogice; (iii) asigurarea formării interpreților de limbaj mimico-gestual în cadrul instituțiilor responsabile, precum și îmbunătățirea cadrului normativ a serviciilor de traducere mimico-gestuală, fapt care va contribui la creșterea numărului de interpreți ai limbajului mimico-gestual și angajați în diverse domenii care vor utiliza acest limbaj; (iv) dezvoltarea serviciilor de reabilitare profesională a persoanelor cu dizabilități.

7. Elaborarea și aprobarea programului pe țară privind digitalizarea populației generale, cu o direcție dedicată persoanelor cu vârsta de 55+ și cu măsuri suplimentare de asigurare a participării persoanelor social-vulnerabile. Digitalizarea este o precondiție a participării în câmpul muncii, a accesului la educație, la

informare, la servicii publice, la comunicare etc. Pandemia a demonstrat încă o dată în plus necesitatea stringentă de a deține un gadget, de a avea conexiune la internet și de a deținute abilități de utilizare.¹

8. Revizuirea curriculum-ului educațional în scopul oferirii condițiilor extinse pentru flexibilitatea programelor de studii. Recomandarea se propune pentru abordarea în mod prioritar a ponderii sporite a tinerelor din grupul NEET, cât și a celor care din varii motive au renunțat sau întrerupt procesul de studii. Flexibilitatea sistemului educațional se referă la posibilitatea celor care studiază sau doresc să studieze de a-și adapta calea de învățare la interesele și abilitățile sale. Astfel, flexibilitatea ar oferi posibilitatea tuturor de a beneficia fie de o perioadă mai lungă pentru a finaliza studiile, fie de opțiunea de a participa la cursuri predate prin metode alternative/hibride (de exemplu, învățarea la distanță), fie de alte metode flexibile ce pot fi oferite în scopul alinierii cât mai potrivite la necesitățile doritorilor de a face studii. Totodată, această opțiune ar fi valabilă și pentru persoanele ce recurg la emigrare, inclusiv în scop de muncă.

¹ Deși Moldova ocupă locul 3 în lume în ce privește viteza de acces la Internet, doar 0,5% din persoanele în vârstă utilizează Internetul și calculatorul în scop informativ, comparativ cu 24% din tineri cu vârstele 15-24 ani.

PROTECȚIE SOCIALĂ

Sărăcie este mai mare în rândul vârstnicilor, celor din mediul rural și familiilor cu mulți copii. (i) Conform ultimelor date BNS, cea mai ridicată rată (38,1%) s-a înregistrat la gospodăriile formate dintr-un singur membru în vârstă de 60 de ani și peste, precum și la gospodăriile cu trei sau mai mulți copii. În gospodăriile fără copii - rata este de 27,2%, cu un copil - 18,4%, iar în cele cu mai mulți de 3 copii - tocmai de 38,1%. **(ii)** Inegalități financiare de-a lungul vieții contribuie la o diferență și mai mare între pensiile femeilor și bărbaților, la etapa de beneficiere a pensiei pentru limita de vârstă. După o evoluție a discrepanței de gen în pensii în ultimii 7 ani,² în 2020 se atestă o ușoară îmbunătățire a situației. La nivel general, diferența dintre pensia medie a femeilor și a bărbaților a scăzut în ultimul an cu circa 1pp, atingând valoarea de 20,7%. Cu toate acestea, exprimată monetar, pierderea financiară anuală a unei femei pensionare este semnificativă și a constituit în medie 5 354 MDL³. Așadar, inegalitățile salariale (indiferent de factorii care le determină) se răsfrâng direct asupra volumului pensiei de care vor beneficia femeile și bărbații la etapa de pensionare. **(iii)** Diferențele de gen în pensii ating cote mai înalte în zonele urbane. În 2020, discrepanța în pensia medie a femeilor și bărbaților a fost estimată la circa 32% în municipiul Chișinău, depășind cu 11pp media pe țară. În valoare monetară, femeile pensionare din municipiul Chișinău au beneficiat în 2020 de o pensie medie anuală cu 12 504 MDL mai mică decât a bărbaților, fiind de două ori mai mare decât valoarea medie anuală la nivel național. **(iii)** Cu referire la serviciile sociale, o barieră rămâne a fi nefinalizarea reformei descentralizării, unde APL au în sarcina lor crearea sau procurarea serviciilor sociale, dar nu primesc resurse financiare pentru a le crea și asigura durabilitatea. Serviciile sociale rămân a fi subdezvoltate, în acest sens impunându-se necesitatea de a prioritiza aducerea acestora mai aproape de comunitate, dezvoltând servicii sociale comunitare.

SOLICITĂM:

1. Eliminarea prevederilor discriminatorii din legislația cu privire la statutul de pensionar/pensionară pentru limita de vârstă. Potrivit Codului Muncii (art. 86), atingerea de către salariat a statutului de pensionar pentru limita de vârstă constituie un motiv legal pentru concediere. Dacă această prevedere legală nu va fi abrogată, atunci vor persista situații în care angajatorul va avea motiv legal pentru concedierea femeilor care au atins vârsta de 57 de ani. În cazul bărbaților, care au atins aceeași vârstă, prevederea legală nu se va aplica. Totodată, la data de 16 decembrie 2020, în mod de urgență, Parlamentul a votat în ambele lecturi proiectul de lege ce prevede modificarea Legii cu privire la sistemul public de pensii. Proiectul prevede micșorarea vârstei de pensionare: pentru femei la 57 de ani și pentru bărbați la 62 de ani. Adicional, acesta prevede și stabilirea stagiului de cotizare de 30 de ani pentru femei și 33 de ani pentru bărbați. Aceste prevederi sunt riscante din câteva motive importante: (i) vor destabiliza sistemul de pensii, sistem în care majoritatea covârșitoare o reprezintă femeile, (ii) vor contribui la situația în care pensia femeilor va deveni tot mai mică comparativ cu cea a bărbaților și (iii) vor discrimina în mod direct femeile pe piața muncii.

2. Extinderea serviciului social de asistență personală, astfel încât până la finele anului 2022 cel puțin 80% dintre persoanele cu dizabilități care necesită serviciile date beneficiază de facto de acestea. În sensul dat se necesită suplینirea echipei de persoane ce au statut de asistent personal, cât și majorarea bugetului alocat pentru serviciul respectiv. Prin urmare, mai multe persoane cu dizabilități vor avea posibilitatea de a beneficia de suport, inclusiv în procesul de integrare în câmpul muncii.

3. Majorarea resurselor financiare pentru: (i) achiziționarea echipamentului asistiv pentru persoane cu diferite tipuri de dizabilități în funcție de cerere; (ii) dezvoltarea, extinderea și buna funcționare a serviciilor de intervenție timpurie, serviciilor comunitare, dezinstituționalizării și prevenirii instituționalizării; (iii) continuarea Programului național de dezinstituționalizare a persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale din instituțiile rezidențiale gestionate de Agenția Națională Asistență Socială pentru anii 2018-

² care măsoară cu cât este mai mare pensia medie a bărbaților față de cea a femeilor.

³ suma arată cu cât pensia medie anuală a unei femei a fost mai mică decât a unui bărbat, la nivel național.

2026 și a Planului de acțiuni privind implementarea acestuia; **astfel încât până la finele anului 2023 cel puțin 80% dintre persoanele cu dizabilități care au nevoie de aceste servicii beneficiază de ele.**

4. Transpunerea legislației naționale la angajamentele și standardele internaționale în domeniul protecției sociale, și anume: (i) ratificarea Protocolului Opțional privind implementarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități; (iii) aprobarea Regulamentului cadru privind asigurarea cu echipament asistiv de vedere pentru persoanele cu dizabilități; (iv) elaborarea standardelor de calitate ale serviciilor de plasament (publice și private) destinate persoanelor cu dizabilități, care prevăd măsuri pentru prevenirea, combaterea exploatării, violenței și abuzului; (v) elaborarea Regulamentelor de evaluare multidisciplinară a abilităților și nevoilor individuale a persoanelor cu dizabilități; (vi) elaborarea unei strategii naționale privind asistența socială a persoanelor în etate, care ar clarifica necesitățile persoanelor în etate de a fi susținute pentru a preveni și depăși situații de risc și dificultate; (vii) participarea Republicii Moldova la ședințele Grupului deschis de lucru privind Îmbătrânirea din cadrul ONU (UN Open-ended Working Group on Ageing), inclusiv în scopul exprimării poziției Guvernului față de necesitatea unei noi Convenții ONU privind drepturile persoanelor în vârstă, (viii) ratificarea articolului 23 din Carta Socială Europeană Revizuită cu referire la drepturile persoanelor adulte la protecție socială, (ix) elaborarea și aprobarea unei legi privind protecția socială a persoanelor în etate.

5. Introducerea recalculării pensiei pentru persoanele pensionare și care se află în câmpul muncii, o dată în an și care să asigure obligatoriu o creștere a pensiei, cu creșterea proporțional înaintării în vârstă, care ar motiva persoana să rămână în câmpul muncii mai mult timp.

6. Operarea modificărilor la Legea nr. 156 din 14.10.1998 privind includerea perioadei 1999-2017 în stagiul de cotizare la calcularea pensiei părinților persoanelor cu dizabilitate severă.

7. Perfectarea actelor de identitate prioritare (buletin de identitate și certificat de naștere), prin scutirea de taxe pentru persoanele social-vulnerabile de etnie Roma care la moment nu dețin nici un act de identitate.

MECANISME INSTITUȚIONALE DIN PERSPECTIVA INCLUZIUNII

Pentru a se interveni într-un mod complex și eficient asupra sporirii nivelului de incluziune în domeniile muncii, educației, sănătății și protecției sociale, astfel încât să fie asigurate la cel mai înalt nivel drepturile specifice și actuale ale femeilor și a bărbaților din cele mai vulnerabile categorii din Moldova – tineri, vârstnici, persoane cu dizabilități și persoane de etnie Romă - s-a identificat necesitatea de a veni cu modificări la capitolul îmbunătății mecanismelor naționale.

SOLICITĂM:

1. Consolidarea cadrului normativ care reglementează activitatea și competențele Consiliului de egalitate.

(i) Revizuirea Legii cu privire la activitatea CPEDA, pentru a conferi Consiliului putere de penalizare a cazurilor de discriminare, inclusiv a discursului instigator la ură. Cadrul legislativ național necesită completare în vederea creării unui mecanism de sancționare a cazurilor de implicare, în procesele electorale, a reprezentanților Bisericii sau altor culte religioase, inclusiv prin intermediul discursului instigator la ură, homofobie și sexism. **(ii)** Îmbunătățirea cadrului normativ cu privire la asigurarea egalității și prevenirea și combaterea discriminării (în special Legea nr. 121 din 25 mai 2012 cu privire la asigurarea egalității și Legea nr. 298 din 21 decembrie 2012 cu privire la activitatea Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității (CPEDA), în special în ce vizează extinderea listei criteriilor protejate, introducerea unui șir de definiții cheie în domeniul egalității și nediscriminării, introducerea competențelor CPEDA de a sesiza Curtea Constituțională și de a aplica direct sancțiuni pentru fapte de discriminare, precum și un șir de prevederi tehnice pentru eficientizarea activității Consiliului. Scopul acestor recomandări se bazează în special pe necesitatea acordării unui mecanism eficient de prevenție și investigație a cauzelor de discriminare precum și pe necesitatea acordării unui remediu efectiv național victimelor discriminării. **(iii)** Extinderea competențelor Consiliului pentru Prevenirea și Combaterea Discriminării și Asigurarea Egalității specificate în Directiva 2006/54/CE. Este oportun ca membrii Consiliului să fie abilitat să realizeze investigații legate de discriminare și diferențele salariale. Mandatul de a investiga urmează să cuprindă câteva elemente cruciale: (a) mandatul de a investiga cauzele și nivelul diferențelor salariale pentru diferite sectoare ale economiei, ocupații sau angajatori specifici, (b) mandatul de investigație trebuie să fie strict reglementat, pentru ca acesta să nu producă costuri exagerate pentru angajatori, (c) decizia inițierii unei asemenea investigații trebuie să fie argumentată temeinic, iar nivelul investigației trebuie să fie proporțional cu gradul motivat de suspiciune de discriminare salarială, (d) investigațiile ar presupune în mare parte solicitarea de la angajator a informației cu privire la salariile oferite, politica de salarizare, cu condiția că datele cu caracter personal sunt protejate. Totodată, este important ca legislația să prevadă competențe clare pentru Ombudsman de a verifica modul în care angajatorii asigură remunerarea egală pentru munca egală.

2. Extinderea atribuțiilor Cancelariei de Stat, pentru a fi direct responsabilă de a analiza politicile publice din perspectiva de gen.

Cancelaria de Stat va fi responsabilă să realizeze continuu o analiză a efectelor strategiilor, politicilor și programelor asupra femeilor și bărbaților, înainte de adoptarea oricăror decizii. Pentru a efectua acest lucru, instituția vizată poate folosi [Ghidul pentru integrarea perspectivei egalității de gen](#) propus spre utilizare instituțiilor publice în procesul de elaborare a politicilor publice. Ghidul prevede o metodologie, care este un instrument complementar universal și se pliază pe etapele de elaborare și pe structura documentelor de politici dezvoltate în conformitate cu cadrul legal și normativ în vigoare.

3. Asigurarea funcționalității Comisiei Guvernamentale pentru politicile de tineret și a Agenției Naționale pentru dezvoltarea programelor și activităților de tineret, precum și facilitarea procesului de promovare și instituționalizare a comisiilor locale de co-management în materie de politici publice de tineret cu scopul coordonării intervențiilor sectoriale pentru tineri, asigurând astfel participare eficientă a tinerilor în procesele decizionale la toate nivelele, unde tinerii vin cu inițiative și împreună cu adulții iau decizii comune, prin care se garantează utilizarea potențialului și a resurselor ambelor grupuri de la egal la egal.

4. Crearea Biroului pentru persoanele de etnie Romă - instituție abilitată să implementeze eficient procesul de monitorizare și evaluarea intersectorială a noului Plan de Acțiuni pentru susținerea populației de etnie Romă pentru anii 2021-2025.

5. Instituirea unei Direcții separate în cadrul MSMPS, responsabilă de elaborarea politicilor în domeniu și asigurarea realizării măsurilor de protecție și asistență socială a persoanelor vârstnice. Pentru asigurarea participării persoanelor în etate la procesul decizional, se propune preluarea de către Guvern și stabilirea funcționării Consiliului Național al Persoanelor în Etate (inițiat anterior de MSMPS, cu participarea HelpAge International și cu susținerea Ambasadei Austriei la Chișinău).

6. Crearea Consiliului Național al Persoanelor Vârstnice și reglementarea organizării și funcționării Consiliului de către Guvern. Pentru asigurarea participării persoanelor în etate la procesul decizional, se propune preluarea de către Guvern și stabilirea funcționării Consiliului Național al Persoanelor în Etate (inițiat anterior de MSMPS, cu participarea HelpAge International și cu susținerea Ambasadei Austriei la Chișinău).

7. Extinderea rețelei de mediatori comunitari în localitățile compact populate de persoanele de etnie Romă (cu peste 100 de romi) și majorarea salariilor mediatorilor comunitari prin elaborarea amendamentelor în cadrul Legii nr.270/2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar și includerea mediatorului comunitar în alt grup ocupațional, revizuirea clasei și coeficientului de salarizare.

8. Ajustarea cadrului normativ specific respectării drepturilor persoanelor cu dizabilități, inclusiv Legea nr. 60 din 30.03.2012, astfel încât Consiliul național pentru drepturile persoanelor cu dizabilități să-și exercite eficient atribuțiile prevăzute de art. 33 al Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități. Totodată, desemnarea Mecanismului Independent de Monitorizare a Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități și a punctelor focale în cadrul autorităților publice în conformitate cu prevederile Legii nr. 166-XVIII din 09.07.2010.

DESPRE ORGANIZAȚIILE IMPLICATE

Creat în anul 1998, **Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare (CPD)** este o instituție obștească, care își propune să contribuie la promovarea unui discurs integrator cu privire la problematica genurilor umane, statutul femeii și egalitatea de șanse pentru femei și bărbați. CPD se afirmă în calitate de structură neguvernamentală, care pledează pentru implementarea conceptului egalității de gen în toate domeniile vieții, promovarea politicilor publice în domeniu, abordarea problemelor ce țin de rolul femeii în societate și abilitarea acestora, eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei, fiind concomitent și un centru de documentare, informare și instruire pentru ONG-urile de profil și grupurile de inițiativă.

Scop: Dezvoltarea și consolidarea resurselor și mecanismelor de abilitare echitabilă a femeilor și bărbaților în vederea promovării egalității de gen în Republica Moldova prin susținerea unui demers coerent de influențare a politicilor.

Misiune: CPD promovează valorile egalității de gen, ca parte componentă a unei societăți deschise, în scopul consolidării unui parteneriat autentic de gen.

Viziune: CPD pledează pentru edificarea unei comunități cu perspective și oportunități egale pentru membrii/ele săi/sale, a unei societăți în care femeile și bărbații sunt cetățeni cu drepturi depline, capabili să soluționeze problemele în comun, să beneficieze în mod egal de noile oportunități și să se angajeze plenar în activități politice, economice și sociale.

Persoana de contact – Alexei Buzu, Director Executiv
tel: +(373 22) 23-70-89, e-mail: alexeibuzu@gmail.com

Fundația Est-Europeană (FEE) a fost înregistrată la 3 noiembrie 2009 la Ministerul Justiției al Republicii Moldova și este succesoarea Fundației Eurasia (FE) în Moldova. Noua organizație continuă activitatea Fundației Eurasia, care din anul 1994 a contribuit la promovarea democrației, drepturilor omului, economiei de piață și a sprijinit dezvoltarea societății civile, mass-media și transparența activității administrației publice din țară.

Misiunea Fundației Est-Europene este abilitarea cetățenilor Republicii Moldova cu capacități și mijloace pentru asigurarea dezvoltării durabile, prin programe de educație și asistență tehnică care promovează democrația, buna guvernare și prosperitatea economică.

În activitatea sa programatică și instituțională, Fundația Est-Europeană este ghidată de **următoarele principii:**

- Receptivitate la necesitățile și provocările legate de dezvoltarea socială și economică a Republicii Moldova.
- Facilitarea schimbărilor în comunități prin promovarea celor mai bune practici de dezvoltare durabilă în interesul cetățenilor din Republica Moldova.
- Identificarea și consolidarea colaborării cu reprezentanții comunităților și alte părți capabile să contribuie la îndeplinirea misiunii Fundației.
- Promovarea și facilitarea cooperării dintre societatea civilă, guvern și sectorul privat la nivel comunitar în vederea asigurării durabilității eforturilor comune de dezvoltare.
- Monitorizarea succesului programelor și proiectelor prin evaluarea impactului și schimbărilor semnificative pentru cetățeni.

- Respectarea și susținerea diversității în rândurile angajaților, partenerilor, comunităților în care activăm, fără discriminare, indiferent de rasă, etnie, sex, orientare sexuală, religie, vârstă, dizabilitate sau afiliere politică.
- Asigurarea unei gestiuni adecvate a fondurilor și proiectelor încredințate Fundației.

Persoana de contact: Andrei Brighidin, Director dezvoltare, monitorizare și evaluare.
tel: 069739326, e-mail: andrei.brighidin@eef.md

Asociația "Alianța Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități din Republica Moldova" (AOPD) asigură secretariatul Platformei organizațiilor active în promovarea drepturilor persoanelor cu dizabilități, care în prezent numără **39 de organizații**.

AOPD monitorizează activ politicile publice existente din domeniul social-economic, pentru a asigura că măsurile întreprinse de autorități sunt accesibile și disponibile inclusiv pentru persoanele cu dizabilități. Concomitent, Alianța influențează și politicile publice emergente prin consultarea și avizarea acestora, asigurând promovarea și respectarea drepturilor grupului de interes.

Misiunea: Îmbunătățirea calității vieții persoanelor cu dizabilități din Republica Moldova prin colaborarea cu autoritățile publice în vederea creării unui mediu cu oportunități egale de realizare a potențialului pentru persoanele cu dizabilități.

Scopul: Dezvoltarea abordării și principii comune de promovare a drepturilor și incluziunii persoanelor cu dizabilități, în vederea îmbunătățirii calității vieții pentru aceste persoane și familiile lor.

Obiectivele:

1. Consolidarea capacităților membrilor Platformei în calitate de forță de acțiune a societății civile;
2. Promovarea drepturilor persoanelor cu dizabilități prin intermediul activităților de advocacy și dezvoltarea parteneriatelor funcționale cu autoritățile publice ale Republicii Moldova;
3. Schimbarea atitudinii societății față de persoanele cu dizabilități, prin informarea și sensibilizarea opiniei publice cu privire la abilitățile și succesele persoanelor cu dizabilități, dar și cu privire la problemele și necesitățile acestora.

Persoană de contact: Galina Climov, Directoare Executivă AOPD
Tel: +373 22 23 42 61, email: secretariat.aopd@gmail.com

HelpAge

International

HelpAge International asigură Secretariatul **Platformei pentru Îmbătrânire Activă**. Platforma a fost creată în 2015 de HelpAge International în parteneriat cu Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, și susținerea financiară a Fondului ONU pentru Populație/Activitate parte a Programului Național cu privire la integrarea problemelor îmbătrânirii în politici publice.

Fiind entitate apolitică și independentă, din anul 2016, Platforma pentru Îmbătrânire Activă aplică metodologia de integrare a îmbătrânirii⁴ și analizează politici din perspective îmbătrânirii, astfel apărând drepturile vârstnicilor. În componența Platformei intră **24 organizații neguvernamentale** care lucrează cu și pentru persoane în etate, din diferite localități ale Moldovei, inclusiv de nivel local. Secretariatul Platformei pentru Îmbătrânire Activă este asigurat de către HelpAge

Persoană de contact: Cristina Răilean, Secretara Platformei pentru Îmbătrânire Activă
Tel: +373 69 62 84 61, cristina.railean@helpage.org

⁴<https://bit.ly/2JVkENP> - "Integrarea îmbătrânirii în politicile publice", Ghid practice pentru factorii de decizie din domeniul elaborării de politici.

Coaliția Vocea Romilor (CVR) este o uniune binevolă a Asociațiilor Romilor din Moldova. Ea întrunește 34 ONG rome din țară inclusive regiunea Transnistreană și Gagauzia. Secretariatul CVR este deținut de către ONG-ul "Tărnă Rom" ce contribuie la Cartarea Politicilor; Monitorizarea Politicilor; Inițierea Reformelor; Avizare și Propuneri de soluții către Guvernul Republicii Moldova, APC, APL cât și instituțiilor internaționale acreditate în țară.

Persoana de contact: Silviana Feraru, Secretară Generală, Coaliția Vocea Romilor
e-mail: vocearomilor@gmail.com

Grupul de advocacy „Tineret” a fost creat în 2017, în cadrul proiectului "Inițiativa Comună a Șanselor Egale pentru Tineri" finanțat de către Fundația Est-Europeana și implementat de către Consiliul National al Tineretului din Moldova. In prezent, acesta este format din **32 de organizații** de tineret din toata tara.

Pe marginea comentariilor și recomandărilor la Conceptul Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova 2030”, Prioritatea 4: „Educație relevantă și de calitate pe tot parcursul vieții”, au contribuit substanțial 5 organizații din cadrul Grupului: AO „Alinta Studenților din Moldova”, AO „Federația Familiilor pentru Unificare și Pace în Lume din Moldova”, AO "CAR", AO "Motivație" și AO „Consiliul National al Tineretului din Moldova”.

Persoana de contact din partea grupului: Roman Banari, Consiliul National al Tineretului din Moldova (CNTM)
Tel: 079556429, roman.banari@yahoo.com